

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

2-2025
IJTIMOIY FANLAR

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

M.O.Baltabayeva, O.A.Komiljonova

Franshizalarni ochish va ular bilan samarali ishlash - biznesni rivojlantirishning omili sifatida 6

A.Y.Toyirov S.R.Shodiyev

Mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishda oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash sanoatining o'ri 9

A.Y.Toyirov

Hududiy iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda infratuzulmaning o'ri 16

FALSAFA

A.A.Qambarov

Abdulla Avloniy o'zbek millatining ma'rifatparvar ziyolisi..... 21

G.T.Kabulniyazova

Uyg'onish davri falsafasining mashhur vakili Nikolay Kuzanskiyning panteistik ontologiyasi 27

X.N.Xolmirzaev

Sun'iy intellekt tizimlarida ijtimoiy me'yorlar va inson qadriyatlarining ahamiyati..... 32

S.S.Evatov

O'rta asr sharq faylasuflari ta'limotlaridagi gnoseologik va teologik qarashlarning qiyosiy tahlili 37

I.A.Asatulloev

Erk fromm ijtimoiy-ekzistensial konsepsiyasida inson tabiati deformatsiyasi..... 40

B.X.Tolipov

Yoshlar iqtisodiy faolligini sog'lom axloqiy-iqtisodiy raqobat asosida rivojlantirishning falsafiy jihatlar 46

Sh.Q.Oxunova

Yangi O'zbekistonda ma'rifatli jamiyatni shakllantirishning sinergetik strategiyasi 50

M.K.Soipova

Fazl Ibn A'xmadning ontolgik qarashlari..... 54

L.K.Axatov

Irfoniy qarashlarning falsafiy mazmun-mohiyati (mutafakkirlar asarlarining tahlili asosida) 59

J.A.Mamanov

Yoshlarda ma'naviy madaniyatni yuksaltirishning milliy va umuminsoniy tamoyillari 63

I.I.Umrzakov

Xalq musiqa ijodiga doir falsafiy-madaniy yondashuvlar..... 70

Sh.A.Ismailov

Yangilanayotgan O'zbekistonda ijtimoiy himoya va ijtimoiy siyosat yuritishning asosiy omillari 74

R.S.Raupova

Abu Ali Ibn Sinoning ma'naviy-axloqiy qarashlarining mamlakatimiz rivojida tutgan o'ri 78

M.A.Rahmonova

Abdurauf Fitrat ma'naviy-axloqiy qarashlarini yurtimiz taraqqiyotida tutgan o'ri 84

D.V.Vohidova, O.L.Berdiyev

Turkiy tasavvufning buyuk namoyandasi..... 92

B.B.Dehqonov

Yangi O'zbekistonda uchinchi Renessans poydevorini qurishda Xojagon-Naqshbandiya ta'limotidagi bag'rikenglik g'oyalarining o'ri va ahamiyati 96

A.Z.Sharipov

Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi-yurtimizda inson qadrini oshirish hamda ma'naviy salohiyatni yuksaltirishdagi islohotlar asosi sifatida..... 102

L.B.Ikromova

Zamonaviy o'zbek falsafasida gnoseologik muammolarning yoritilishi..... 107

A.X.Amonlayev, M.Y.Sultonov

Islom qadriyatlarida shaxs ma'naviyati haqidagi qarashlarning gumanistik mohiyati 111

UO'K: 004.8:17

SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARIDA IJTIMOY ME'YORLAR VA INSON QADRIYATLARINING AHAMIYATI**ВАЖНОСТЬ СОЦИАЛЬНЫХ НОРМ И ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ В СИСТЕМАХ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА****THE IMPORTANCE OF SOCIAL NORMS AND HUMAN VALUES IN ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS****Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich**

Andijon davlat universiteti, Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Аннотация

Мазкур мақолада сунъий интеллект тизимларида ижтимоий меъёрлар ва инсон қадриятларининг аҳамияти таҳлил қилинган. Сунъий интеллект инсон салоҳиятини намоён қилишда адолат, тенглик, ахлоқий масъулият ва инсон қадриятларини ҳисобга олиш зарурлиги таъкидланади. Ижтимоий ва фалсафий ёндашувлар асосида сунъий интеллект технологияларининг инсон манфаатларига мос равишда ишлаб чиқилиши ва қўлланилиши муҳимлиги асослаб берилган. Ахлоқий меъёрлар, тенглик, адолат ва инсон қадриятларига асосланган сунъий интеллект жамиятда ижтимоий барқарорлик ва инсон салоҳиятининг ривожланишига хизмат қилади.

Abstract

This article analyzes the importance of social norms and human values in artificial intelligence systems. It emphasizes the necessity of considering justice, equality, moral responsibility, and human values in the development and implementation of artificial intelligence. Based on social and philosophical approaches, the article substantiates the importance of aligning artificial intelligence technologies with human interests. Artificial intelligence, grounded in ethical principles, equality, justice, and human values, contributes to social stability and the development of human potential.

Аннотация

В данной статье анализируется важность социальных норм и человеческих ценностей в системах искусственного интеллекта. Подчеркивается необходимость учета справедливости, равенства, моральной ответственности и человеческих ценностей при разработке и применении искусственного интеллекта. На основе социальных и философских подходов обоснована важность соответствия технологий искусственного интеллекта интересам человека. Искусственного интеллекта, основанный на этических нормах, равенстве, справедливости и человеческих ценностях, способствует социальной стабильности и развитию человеческого потенциала.

Kalit so'zlar: Сунъий интеллект, ижтимоий меъёрлар, инсон қадриятлари, ахлоқий масъулият, тенглик, ижтимоий адолат, инсон салоҳияти, технологик ривожланиш, ахлоқий қоидалар, маънавий қадриятлар, интеллектуал тизимлар, ижтимоий ҳамкорлик.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, социальные нормы, человеческие ценности, моральная ответственность, равенство, социальная справедливость, человеческий потенциал, технологическое развитие, этические нормы, духовные ценности, интеллектуальные системы, социальное сотрудничество.

Key words: Artificial intelligence, social norms, human values, moral responsibility, equality, social justice, human potential, technological development, ethical principles, spiritual values, intellectual systems, social cooperation.

KIRISH

Sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi inson hayotining barcha sohalariga ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy me'yorlar va inson qadriyatlarining sun'iy intellekt tizimlarida inobatga olinishi jamiyatda adolat, tenglik va axloqiy mas'uliyatni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Axloqiy qoidalarga asoslangan sun'iy intellekt faqat texnologik samaradorlikka emas, balki inson salohiyatini rivojlantirish va ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, tahlil sun'iy intellekt tizimlarida ijtimoiy me'yorlar va inson qadriyatlarining o'rnini o'rganishga qaratilgan bo'lib, axloqiy va falsafiy yondashuvlar asosida inson va texnologiya o'rtasidagi muvozanatni ochib berishni maqsad qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Sun'iy intellekt inson salohiyatini rivojlantirish jarayonida axloqiy me'yorlar va ijtimoiy qadriyatlarga tayansa, jamiyatda kengroq qo'llanilishi mumkin. Immanuel Kantning axloqiy qoidalarga oid fikrlari sun'iy intellekt va inson salohiyati o'rtasidagi munosabatlarda muhim hisoblanadi, chunki u inson faoliyatining har bir jihatida axloqiy normalarni saqlashni ta'kidlaydi [1]. Kantning fikriga ko'ra, sun'iy intellekt jamiyatda axloqiy qadriyatlarga zid kelmasligi, uning inson manfaatlarini va salohiyatini rivojlantirishiga xizmat qilishi kerak.

Sun'iy intellekt texnologiyalari inson salohiyatini namoyon qilish jarayonida tenglik va ijtimoiy adolat qadriyatlariga bog'liqdir. Jon Rolz o'zining «Adolat nazariyasi» asarida tenglik va adolat insoniyatning asosiy qadriyatlari ekanini ta'kidlagan [2]. Uning fikricha, sun'iy intellekt inson qobiliyatini rivojlantirishda tenglik va ijtimoiy adolat me'yorlariga mos kelishi lozim. Bu qadriyatlar asosida ishlagan sun'iy intellekt insonning shaxsiy salohiyatini oshirishga, uning ijtimoiy tenglikdagi o'rnini saqlashga yordam beradi.

Sun'iy intellekt jamiyatdagi har bir inson uchun teng imkoniyatlar yaratish vositasi sifatida qaralishi mumkin. Bu, ayniqsa, ta'lim, sog'liqni saqlash va mehnat sohalarida ahamiyatlidir. Masalan, ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali har bir o'quvchi uchun shaxsiylashtirilgan o'quv dasturlarini ishlab chiqish mumkin, bu ularning salohiyatini rivojlantirishda teng imkoniyatlar yaratishga yordam beradi. D.Susskind va R. Susskindlarning ta'kidlashicha, avtomatlashtirish va sun'iy intellekt inson qobiliyatini rivojlantirish jarayonida tenglikni ta'minlashga xizmat qilishi kerak [3].

Sun'iy intellekt inson qadriyatlariga mos kelgan holda, uning salohiyatini to'liq namoyon qilishga yordam beradi. Bu jarayonda texnologiyalar insonning shaxsiy qadriyatlari va ijtimoiy normalari bilan muvofiq ishlashi kerak. Nik Bostromning ta'kidlashicha, sun'iy intellekt insoniyat uchun foydali bo'lishi uchun, uning inson qadriyatlari va axloqiy qoidalariga zid kelmasligi lozim [4]. Bu, ayniqsa, SI texnologiyalarining jamiyatda keng qo'llanilishi va inson salohiyatini namoyon qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, inson qadriyatlari asosida ishlangan sun'iy intellekt insonning ijtimoiy hamkorligini va kollektiv faoliyatni kuchaytirishga yordam beradi. Masalan, tibbiyot va ijtimoiy xizmatlarda qo'llaniladigan sun'iy intellekt insonlarning bir-biriga yordam berish qobiliyatini oshirishga, ularning ma'naviy qadriyatlarini saqlashga xizmat qiladi.

Sun'iy intellekt inson salohiyatini namoyon qilishda ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlarga bog'liq ekan, uning inson qadriyatlarini saqlash va rivojlantirishga mos ravishda ishlashi muhim. Axloqiy me'yorlar, tenglik va inson qadriyatlariga moslashgan sun'iy intellekt insonning ijtimoiy munosabatlari va ma'naviy salohiyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bundan kelib chiqadiki, sun'iy intellekt insoniyat manfaatlariga mos kelgan holda ishlatilsa, inson salohiyatining namoyon bo'lishi uchun samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Inson va sun'iy intellekt o'rtasidagi hamkorlik ijtimoiy va falsafiy jihatdan katta ahamiyatga ega bo'lib, bu munosabatlar inson tabiati, qadriyatlari, jamiyatdagi o'rni va kelajakdagi manfaatlariga ta'sir ko'rsatadi. Sun'iy intellekt inson qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi, ammo bu jarayonda axloqiy me'yorlar, ijtimoiy tenglik va inson qadriyatlari kabi ijtimoiy talablar saqlanishi muhimdir. Buning uchun sun'iy intellekt inson qadriyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilishi va uning insoniyat manfaatlariga muvofiq bo'lishi kerak.

Ijtimoiy falsafa nuqtai nazardan, sun'iy intellekt inson qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beruvchi vosita sifatida qaraladi. Texnologiyalar rivoji jamiyatda yangi ish o'rinlari, shaxsiy ta'lim tizimlari va salomatlik xizmatlarini takomillashtirishga imkon yaratadi. Bu jarayon insonning ijtimoiy qobiliyatlarini oshirish, undagi ijtimoiy tenglikni saqlash va ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratilgan. Jon Rolzning ijtimoiy adolat konsepsiyasida aytilishicha, tenglik va adolat insoniyatning asosiy qadriyatlaridan hisoblanadi, shuning uchun sun'iy intellekt inson salohiyatini oshirishda adolatli yondashuvga mos kelishi kerak [5].

Sun'iy intellekt insonning ijtimoiy salohiyatini rivojlantirishda foydalanilayotganda, ayrim ijtimoiy qadriyatlar va me'yorlarga moslashtirilgan yoki qayta ko'rib chiqilgan texnologiyalarni qo'llash talab etiladi. Masalan, ta'lim tizimida sun'iy intellekt yordamida shaxsiylashtirilgan o'qitish usullari joriy etilmoqda, bu orqali har bir o'quvchining salohiyati va imkoniyatlarini inobatga olib, ularga moslashtirilgan ta'lim jarayoni tashkil qilinadi. Bunday ijtimoiy qobiliyatlar sun'iy intellekt yordamida

rivojlanishi mumkin, chunki bu texnologiyalar inson qobiliyatini yanada chuqurroq yoritishga xizmat qiladi.

Falsafiy nuqtai nazardan, sun'iy intellekt va inson o'rtasidagi hamkorlik inson tabiati, ma'naviy salohiyati va axloqiy qadriyatlari asosida shakllantirilishi kerak. Immanuel Kantning falsafiy ta'limotida insonning axloqiy qadriyatlari va shaxsiy mustaqilligi muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlangan [6]. Shu boisdan, sun'iy intellekt texnologiyalari inson erkinligiga yordam berish, uning axloqiy qoidalariga zid kelmasligiga xizmat qilishi zarur. Inson qadriyatlarini saqlash va ularga moslashgan texnologiyalar foydalanuvchiga ma'naviy salohiyatini to'liq namoyon qilish imkonini beradi.

Sun'iy intellektning inson axloqiy qoidalarini va qadriyatlariga ta'siri insonning shaxsiy qarorlariga ham ta'sir ko'rsatadi. Masalan, robotlar va axborot texnologiyalari orqali inson axloqiy qarorlar qabul qilishda yangi tajribaga ega bo'ladi. Nik Bostromning ta'kidlashicha, sun'iy intellekt inson qadriyatlariga muvofiq rivojlantirilmagan bo'lsa, bu kelajakda insoniyatga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin [4]. Shuning uchun falsafiy nuqtai nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalari insonning shaxsiy qadriyatlari va axloqiy qoidalarini inobatga olgan holda rivojlanishi zarur.

Sun'iy intellekt jamoaviy ish jarayonlarini avtomatlashtirish orqali insonlar o'rtasidagi ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirishda muhim vosita hisoblanadi. Ayniqsa, ishlab chiqarish va boshqaruv sohalarida SI avtomatlashtirish jarayonlari orqali inson resurslarini yanada samarali boshqarish imkonini beradi. Karl Benedikt Frey va Maykl Osbornning tadqiqotlarida avtomatlashtirish jarayonida inson qobiliyatining rivojlanishidagi ijtimoiy qadriyatlar va tenglikka e'tibor qaratish muhimligi ta'kidlangan [7]. Ularning fikricha, ijtimoiy va iqtisodiy faoliyatni samarali boshqarish uchun sun'iy intellekt texnologiyalari inson qadriyatlariga mos kelishi lozim.

Sun'iy intellekt ishlab chiqarish jarayonida jamoaviy ish jarayonlarini tezkor boshqarish, ishchilar o'rtasidagi munosabatlarni muvofiqlashtirish va jamoa a'zolarining samaradorligini oshirishda yordam beradi. Bu orqali inson va texnologiya o'rtasidagi hamkorlik yanada mustahkamlanadi va inson salohiyati namoyon bo'lishida yangi imkoniyatlar yaratiladi. Shu tariqa, sun'iy intellekt insonning ijtimoiy qobiliyatlarini shakllantirish va uni rivojlantirishga xizmat qiluvchi qo'shimcha vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Inson va sun'iy intellekt o'rtasidagi hamkorlikning ijtimoiy va falsafiy qirralari inson qadriyatlari va axloqiy qoidalarini saqlashga qaratilgan bo'lishi lozim. Sun'iy intellekt insonning salohiyatini to'liq namoyon qilishda ijtimoiy tenglik va adolat qadriyatlarini inobatga olgan holda ishlatilishi zarur. Shuningdek, sun'iy intellekt insonning shaxsiy mustaqilligi va axloqiy qoidalariga mos kelgan holda rivojlantirilishi muhim. Bu jarayonda sun'iy intellekt insonning ijtimoiy munosabatlari va hamkorlik qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi, bu esa inson va texnologiya o'rtasidagi munosabatlarni yanada mustahkamlaydi.

Sun'iy intellekt va inson qobiliyati o'rtasidagi munosabatlar axloqiy jihatdan katta bahs-munozaralarga sabab bo'lmoqda. Axloqiy nuqtai nazardan, sun'iy intellektning inson qobiliyatiga ta'siri inson qadriyatlari, shaxsiy erkinlik va mas'uliyat bilan bog'liq masalalarni o'rganishni talab qiladi. Sun'iy intellektning inson qobiliyatiga ta'siri, xususan, inson mustaqilligini saqlash, axloqiy qadriyatlarni himoya qilish va ularning jamiyatdagi o'rnini saqlash kabi dolzarb masalalar bilan uzviy bog'liq.

Sun'iy intellekt insonning shaxsiy erkinligiga qanday ta'sir qilishi masalasi ham axloqiy bahslardan biridir. Axloqiy jihatdan qaraganda, inson o'z qarorlarini mustaqil qabul qilish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Ammo, sun'iy intellekt orqali qabul qilinadigan avtomatlashtirilgan qarorlar insonning erkin fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini cheklashi mumkin. Nik Bostrom «Superintelligence» asarida bu masalaga katta e'tibor qaratib, sun'iy intellektning inson mustaqilligiga ta'sirini tahlil qiladi va texnologiya inson manfaatlariga mos kelmasligi holatlarini oldindan ko'rishni zarur deb hisoblaydi [4]. Buning uchun inson va sun'iy intellekt o'rtasidagi munosabatlarda axloqiy me'yorlarni saqlash va inson shaxsiy erkinligini himoya qilish lozim.

Axloqiy mas'uliyat inson qadriyatlarining rivojlanishida va saqlanishida muhim omil hisoblanadi. Sun'iy intellekt orqali qabul qilingan qarorlarda insonning mas'uliyati qanday bo'lishi haqidagi savol ham muhimdir. Jon Rolz o'zining adolat nazariyasida insonning ijtimoiy tenglikka asoslangan axloqiy mas'uliyatini ta'kidlaydi [8]. Sun'iy intellekt orqali avtomatlashtirilgan qarorlar ijtimoiy tenglik va adolat prinsiplariga mos kelishini ta'minlash insonning axloqiy mas'uliyati hisoblanadi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Zamonaviy axloq falsafasida sun'iy intellektning inson qadriyatlariga ta'sirini qayta ko'rib chiqishga bo'lgan talab oshmoqda. E.Tegmark o'zining «Life 3.0» asarida axloqiy qadriyatlarni saqlash va ularni texnologiyalar bilan muvofiqlashtirish muhimligini ta'kidlaydi [9]. Sun'iy intellekt orqali inson qobiliyatini oshirishda axloqiy qadriyatlarni saqlashga yordam beradigan yondashuvlar ishlab chiqilmoqda. Bu axloqiy yondashuvlar insonning qadriyatlarini muhofaza qilishga va ularni rivojlantirishga yordam beradi.

Axloqiy jihatdan, sun'iy intellekt va inson qobiliyati o'rtasidagi munosabatlar inson qadriyatlarini saqlash, shaxsiy erkinlikni himoya qilish va ijtimoiy tenglikni ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak. Sun'iy intellekt inson qobiliyatini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega, biroq bu jarayonda insonning mustaqilligi va axloqiy mas'uliyati yuqori baholanishi lozim. Axloqiy qadriyatlarni saqlash va inson mustaqilligini himoya qilish uchun sun'iy intellektidan foydalanish jarayonida inson qadriyatlariga moslashgan yondashuvlar qo'llanilishi zarur.

Sun'iy intellekt orqali insonning ijtimoiy tenglik va adolat tushunchalari yangi bosqichga ko'tarilayotgani yaqqol ko'zga tashlanadi. Sun'iy intellekt jamiyatning barcha qatlamlariga qo'llanilganda, ijtimoiy tenglik va adolat me'yorlari qayta ko'rib chiqilishiga olib keladi. Inson qadriyatlari asosida ishlab chiqilgan sun'iy intellekt algoritmlari, axborotning har bir insonga bir xil darajada qo'l kelishi, insonlarning huquq va imkoniyatlar tengligi va resurslar taqsimlanishini ta'minlashga yordam beradi. Bu jarayonda sun'iy intellektning foydalanilishi jamiyatda yangi adolat va tenglik tushunchalarini shakllantirishga hissa qo'shishi mumkin.

Ijtimoiy tenglik insonlarning huquqlari, imkoniyatlari va resurslarga tenglikni ta'minlashni anglatadi. Sun'iy intellektning ahamiyati shundaki, u inson qobiliyatlariga qaramay, barcha uchun teng sharoitlarni yaratish imkonini beradi. Jon Rolz o'zining «Adolat nazariyasi» asarida insonlar o'rtasidagi tenglik va adolat me'yorlarini ta'minlash jamiyatning asosiy vazifasi ekanligini ta'kidlagan [10]. Rolzning fikricha, jamiyatda tenglikni ta'minlash uchun insonlarga bir xil sharoit va imkoniyatlarni berish muhim. Sun'iy intellekt texnologiyalari ushbu tenglikni ta'minlashga yordam berib, turli ijtimoiy guruhlarning axborotga kirishini soddalashtiradi.

Bundan tashqari, ta'lim va sog'liqni saqlash sohasida sun'iy intellektning foydalanilishi ijtimoiy tenglikka ta'sir ko'rsatadi. Masalan, ta'lim sohasida sun'iy intellekt asosida ishlangan shaxsiylashtirilgan ta'lim tizimlari yordamida har bir o'quvchi uchun alohida o'quv dasturlari ishlab chiqilishi mumkin, bu esa barcha o'quvchilar uchun teng ta'lim olish imkoniyatini yaratadi. D. Susskind va R. Susskind o'zlarining tadqiqotlarida sun'iy intellektning shaxsiylashtirilgan xizmatlar va ta'lim tizimlari orqali insonlarga teng imkoniyatlar yaratishini ta'kidlashgan [3]. Buning natijasida, ijtimoiy tenglikni ta'minlash va har bir shaxsning individual salohiyatini namoyon qilish imkoniyati yaratiladi.

Adolat insonlarning huquqlari va majburiyatlari tengligini ta'minlashni anglatadi, shuningdek, har bir shaxs uchun teng imkoniyatlarni yaratishni nazarda tutadi. Axloq falsafasida adolat tushunchasi muhim o'rin tutadi va bu falsafiy yo'nalish inson hayotidagi har bir qarorning adolatli bo'lishini ta'minlashga qaratilgan. Sun'iy intellekt inson hayotida turli sohalarda qabul qilinadigan qarorlarda adolatni ta'minlashda ham foyda keltiradi. Nik Bostrom o'zining tadqiqotlarida sun'iy intellekt yordamida avtomatlashtirilgan qarorlar insonning adolatga bo'lgan ehtiyojini qondirishi va jamiyatda barcha uchun teng imkoniyatlar yaratishi kerakligini ta'kidlaydi [4].

Adolatli va teng qarorlar qabul qilishda sun'iy intellekt texnologiyalari katta ahamiyatga ega. Masalan, ishga qabul qilish jarayonida sun'iy intellekt asosida avtomatlashtirilgan tizimlar insonlarning shaxsiy ma'lumotlari yoki shaxsiy xususiyatlariga qarab baholamaydi, balki ularning haqiqiy qobiliyatlariga qarab xolisona qaror qabul qiladi. E.Tegmarkning ta'kidlashicha, adolatli qarorlarni ta'minlash uchun sun'iy intellekt texnologiyalari inson qadriyatlari va axloqiy qoidalariga muvofiq ishlab chiqilishi lozim, shunda ular ijtimoiy tenglik va adolat tushunchalarini rivojlantirishda faol qatnashadi [11].

Sun'iy intellektning jamiyatda keng qo'llanilishi ijtimoiy tenglik va adolat me'yorlarini qayta shakllantirishga olib keladi. Bu jarayonda sun'iy intellekt insonlarning huquqlarini himoya qilish, imkoniyatlarni teng taqsimlash va qarorlar qabul qilish jarayonida adolatni ta'minlashda muhim vosita sifatida qaraladi. Axloqiy va falsafiy nuqtai nazardan qaraganda, sun'iy intellekt jamiyatda ijtimoiy tenglik va adolatni ta'minlash uchun qulay sharoitlarni yaratishga yordam beradi. Shu

sababli, SI inson qadriyatlariga mos kelgan holda ishlab chiqilishi va uning adolat va tenglik tushunchalariga muvofiq bo'lishi juda muhimdir.

XULOSA

Sun'iy intellekt inson salohiyatini namoyon qilishda katta imkoniyatlar va bir qator xavflar keltirib chiqaradi. Sun'iy intellekt orqali ta'lim, tibbiyot va ishlab chiqarish sohalarida inson qobiliyatini rivojlantirish, shaxsiylashtirilgan xizmatlar ko'rsatish va samaradorlikni oshirish mumkin. Biroq, ayrim ijtimoiy xavflar, masalan, ishsizlikning ortishi, shaxsiy ma'lumotlar maxfiyligining buzilishi va inson mustaqilligining cheklanishi kabi muammolar kelib chiqishi ehtimoli mavjud. Shu boisdan, sun'iy intellekt texnologiyalarini ishlab chiqish va qo'llash jarayonida inson qadriyatlari, ijtimoiy me'yorlar va axloqiy qoidalarga rioya qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Sun'iy intellekt inson salohiyatini rivojlantirishda yoki uni cheklashda muhim vosita hisoblanadi. Bu texnologiya inson qobiliyatlarini erkin namoyon qilishga imkoniyat beradi, biroq ayni vaqtda uning inson mustaqilligi va axloqiy erkinligini cheklash ehtimoli ham mavjud. Insonning sun'iy intellekt bilan hamkorlikdagi faoliyati ijtimoiy va axloqiy jihatdan chuqur tahlil qilishni talab etadi, chunki sun'iy intellekt orqali qabul qilingan qarorlar insonning shaxsiy qadriyatlariga, erkinliklariga va mas'uliyatiga ta'sir qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Кант, И. Критика чистого разума. — М.: Мысль, 1994. — 703 с.
2. Ролз, Дж. Теория справедливости. — М.: Весь мир, 1971. — 568 с.
3. [Richard Susskind](#), [Daniel Susskind](#). The Future of the Professions: How Technology Will Transform the Work of Human Experts. <https://books.google.ru/books?id=q4lmCgAAQBAJ&pg=PP1&hl=ru&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>
4. [Nick Bostrom](#). Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies. Oxford University Press. 2014. P. 328
5. Ролз, Дж. Теория справедливости. — М.: Весь мир, 1971. — 568 с.
6. Кант, И. Основы метафизики нравственности. — М.: Мысль, 1785. — 284 с.
7. Фрей, К. Б., Осборн, М. Автоматизация и социальные отношения: перспективы будущего. — СПб.: Питер, 2017. — 248 с.
8. Ролз, Дж. Теория справедливости. — М.: Весь мир, 1971. — 568 с.
9. Термарк, Э. Life 3.0: Being Human in the Age of Artificial Intelligence. — Нью-Йорк: Кнопр, 2017. — 304 с.
10. Ролз, Дж. Теория справедливости. — М.: Весь мир, 1971. — 568 с.
11. Термарк, Э. Life 3.0: Being Human in the Age of Artificial Intelligence. — Нью-Йорк: Кнопр, 2017. — 304 с.
12. Фрей, К. Б., Осборн, М. Автоматизация и социальные отношения: перспективы будущего. — СПб.: Питер, 2017. — 248 с.
13. "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4996-son qarori. <https://lex.uz/docs/-5297046>